

Örebro Universitet

Akademien för juridik, psykologi och socialt arbete

Socionomprogrammet

Socialt arbete, 21-40 poäng

C-uppsats, 15 poäng

Ht 2009

ART som insats

– en utvärdering av Aggression Replacement Training inom socialtjänsten i
Katrineholm

Författare: Monica Stenegard

Handledare: Veikko Pelto-Piri

ART som insats
– en utvärdering av Aggression Replacement Training inom socialtjänsten i Katrineholm
Monica Stenegard
Örebro Universitet
Akademin för juridik, psykologi och socialt arbete
Socionomprogrammet
Socialt arbete, 21-40 poäng
C-uppsats, 15 poäng
Ht 2009

Sammanfattning

Syftet med studien är att utvärdera ART, Aggression Replacement Training, som insats inom socialtjänsten Katrineholm. Enligt önskemål från socialtjänsten vill de undersöka om ART är en bra insats för ungdomarna som beviljats detta bistånd. De frågeställningar jag utgått från är:

- Har ART påverkat ungdomarnas livssituation
- Hur har ungdomarna upplevt programmet
- Används ART enligt manualen

I min undersökning har jag använt mig av en kvalitativ metod och intervjuat fyra ungdomar som alla haft ART som insats, jag har även intervjuat ART instruktören samt en handläggare i utredningsgruppen på socialtjänsten. Tidigare forskning om ART, samt teorier som ligger till grund för ART har jag studerat och använt i min tolkningsram. I resultatet har framgått att ungdomarna är nöjda med insatsen, samt fått ett gott bemötande. De anser alla att det har förändrat deras liv till det bättre. Ungdomarnas uppfattning om programmet var negativt när de startade, men de har ändrat åsikt och har bara positiva synpunkter om programmet. Det har framkommit att ART inte använts enligt manualen på socialtjänsten, och det kan därför vara svårt att påvisa vilka effekterna verkligen är. Utvärderingen utmynnar i förbättringsförslag till socialtjänsten om hur de skulle kunna arbeta med ART-metoden som insats.

Nyckelord: Aggression Replacement Training, ART, Socialtjänsten, insats, beteende

ART as an intervention

- An evaluation of Aggression Replacement Training within Social Services in Katrineholm

Monica Stenegard

Örebro University

Department for Behavioural, Social, and Legal Sciences

Social Work Program

Social Work 21-40 points

C-essay, 15 points

Autumn term 2009

Abstract

The purpose with the lucubration is to evaluate ART, Aggression Replacement Training, as an intervention within the Social Services in Katrineholm. This evaluation was made after the Social Services wishes and commands to evaluate if ART is a good intervention for youths who have been given this assistance.

In my work to do so, I have used following formulation of questions:

- Has ART affected the life situation for the recipient?
- How have the recipients experienced the program?
- Is ART used by the Social Service as in the manual?

In my investigation I have used a qualitative method and interviewed four young persons, who all have had ART as an intervention; I have also interviewed the ART instructor and a administrator from the evaluation's department within the Social Services. I have studied and used earlier material from ART-researches as long as the theories that are basis material for ART studies for my own construal. The result has showed that the recipients are pleased with the intervention and their relation with the instructor. They all believe that this intervention has improved their life situation. The youths' opinions about the program was when they begun negatives, though they have all changed their minds during the process and have today only positive views about the program. It has been showed that ART is not used after the manual by the Social Services and that obstructs to prove what the true effect of an ART-treatment really is. The evaluation's conclusion leads to suggestions directed to the Social Services of how they could work with and improve the ART-method as an intervention.

Keywords: Aggression Replacement Training, ART, The Social Service, intervention, behaviour

Innehållsförteckning

1 Inledning	4
1.1 Syfte och frågeställningar	5
1.2 Uppsatsens disposition	5
2 ART: s teorigrunder	5
2.1 Utvecklings ekologisk teori	6
2.2 Behaviorismen, beteendepsykologisk teori	6
2.3 Kognitiv Beteende Teori, KBT	7
3 ART, Aggression Replacement Training	8
3.1 ART som metod	8
3.1.1 Interpersonell färdighetsträning	9
3.1.2 Ilskekontrollsträning	10
3.1.3 Moralträning	11
3.2 Tidigare forskning om ART	11
3.2.1 Forskning av upphovsmännen	11
3.2.2 Andra studier från USA	12
3.2.3 Nordiska studier	13
3.3 ART på Socialförvaltningen I Katrineholm	14
4 Metod	15
4.1 Litteratursökning	15
4.2 Val av metod	15
4.3 Intervjuguide	16
4.4 Urval	17
4.5 Genomförandet	17
4.6 Analys	18
4.7 Bortfallsanalys	18
4.8 Metoddiskussion	18
5 Forskningsetik	19
6 Resultat	20
6.1 Livssituation innan ART	20
6.1.1 Sammanfattande analys	21
6.2 Ungdomarnas upplevelse av ART-programmet	22
6.2.1 Sammanfattande analys	23
6.3 Livssituation efter ART	23
6.3.1 Sammanfattande analys	24
6.4 Används ART enligt manualen i Katrineholm	25
6.4.1 Sammanfattande analys	26
6.5 Handläggarens tankar om ART	27
6.5.1 Sammanfattande analys	27
7 Slutdiskussion	27
Referenser	30
Bilaga 1 – Frågemanual ungdomar	32
Bilaga 2 – Intervjuguide, frågor till ART-instruktören	33
Bilaga 3 – Intervjuguide handläggare	34
Bilaga 4 – Missivbrev	35

1. Inledning

Inom Socialtjänsten i Sverige är ungdomar med beteendeproblematik ofta aktuella på grund av aggressivitet och kriminalitet. Det pågår ständiga diskussioner om hur man ska arbeta med olika metoder och med förebyggande arbete som rör dessa ungdomar. Institutionsvården har fått mycket kritik för att vara kostsam och inte ge den effekt som önskas. Trots dessa diskussioner och ny forskning som pekar på brister i behandlingsresultatet så har placeringarna ökat av både barn och ungdomar (Andreassen, 2003). Samtidigt har en utveckling skett av öppna behandlingsinsatser i kommunerna med så kallade hemmaplanslösningar, vilket kan ses som ett alternativ till placering både nationellt och lokalt. Effektiva behandlingslösningar är prioriterade inom området och intresset för manualbaserade preventionsprogram från framförallt USA har ökat (Kaunitz & Strandberg 2009).

I en normalpopulation uppvisar mellan en till tio procent av barnen upp till 12 år ett normbrytande beteende och det är tre till fyra gånger vanligare bland pojkar än bland flickor. Ett normbrytande beteende kan vara ett beteende som på olika sätt bryter mot rådande normer och regler i den miljö som individen befinner sig i. Det kan handla både om aggressiva och utagerande beteenden mot andra människor och djur, och andra icke aggressiva normbrytande beteenden som att bryta mot föräldrars regler, snatta, stjäla och vandalisera. Allt ifrån mindre allvarliga regelbrott som att skolka från skolan till mer allvarliga förseelser som till exempel att slåss (fysisk aggressivitet), sexuellt ofredande av andra och att plåga djur. De med ett normbrytande beteende som debuterar redan under barndomen, har en två till tre gånger högre risk att utveckla ett stabilt kriminellt beteende jämfört med dem som debuterar i normbrytande beteende först i ungdomsåren. Om preventionsarbete och behandlingsinsatser kunde riktas mot dessa barn som uppvisar ett normbrytande beteende kan man sannolikt i många fall motverka en utveckling av stabil brottslighet. På det sättet även minska samhällets kostnader för människors lidande och dyra institutionsplaceringar i ungdomen och vuxen ålder (Andershed & Andershed, 2005).

Aggression Replacement Training (ART) är en metod som beskrivs som multimodal och har använts sedan 1987. Författarna refererar till Banduras forskning om beteende, som menar att aggression är ett inlärt beteende som man tar till sig genom observation, imitation, direkt erfarenhet och övning (Goldstein, Glick & Gibbs, 2001). I Sverige introducerades ART i slutet av 1990-talet och metoden används bland annat som programverksamhet inom socialtjänstens öppenvård, på flera av statens institutionsstyrelses (SiS) ungdomshem och inom kriminalvården. Mycket talar för att det är den mest spridda manualbaserade metoden i Sverige idag. Kaunitz, & Strandberg (2009) har gjort en kartläggning om hur ART används i kommunerna i Sverige och deras resultat påvisar att de flesta inte använder ART enligt den ursprungliga manualen, vilket kan vara ett problem då metoden riskerar att urvattnas. Endast tio procent av 102 slumpvis utvalda kommuner använder ART enligt manualens minimikrav. De menar också att forskningen är svårtolkad och att det starkaste stödet ses där upphovsmännen själva har bedrivit egna studier. Enligt Kaunitz och Sandberg (2009) finns ingen forskning att tillgå idag som är gjord av oberoende forskare och de menar att det är fel att kalla ART för en evidensbaserad metod. I dagsläget är det svårt att veta vilka effekter ART har utan att för den skull förkasta metoden (Kaunitz & Sandberg, 2009).

Föreliggande uppsats grundar sig på att Katrineholms socialförvaltning använder ART träning i sitt arbete och har önskemål om att undersöka samt utvärdera om detta är en bra insats för ungdomarna som beviljats detta bistånd. Förvaltningen vill ha reda på om ART som insats påverkar ungdomens livssituation, samt hur ungdomen upplever programmet. Frågeställningarna som jag arbetat efter utgår från socialförvaltningens önskemål om vad de vill ha undersökt, samt från olika komponenter som i studerandet av teori och tidigare forskning om ART har visat sig vara viktiga i undersökningen av ART och hur ART används. Om studien kommer fram till eventuella förbättringsförslag kommer även dessa att presenteras.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att ta reda på om ART är en bra insats för ungdomarna med utgångspunkt från följande frågeställningar.

- Har ART påverkat ungdomarnas livssituation, och på vilket sätt?
- Hur har ungdomarna upplevt programmet?
- Används ART enligt manualen i Katrineholm?

1.2 Uppsatsens disposition

I första kapitlet presenterar jag en inledning till ämnet, jag redovisar även syftet med studien och vilka frågeställningar jag ämnar besvara. I kapitel två presenterar de teoretiska grunderna till ART, för att lättare få en förståelse för hur ART är uppbyggt. Jag redovisar i kapitel tre hur man kan arbeta med ART metoden samt den tidigare forskningen om ART, för att sedan presentera hur man arbetar med ART på socialtjänsten i Katrineholm. Kapitel fyra är metoddelen där jag ger en inblick i hur jag har gått tillväga i min studie och vilka etiska överväganden som jag gjort på vägen. I kapitel fem presenterar jag den forskningsetik som är viktig att hålla sig till under hela processen. I det sjätte kapitlet presenterar jag resultatet uppdelat i olika teman samt en kort analys under varje tema. I det sista kapitlet sju presenterar jag en slutdiskussion i ämnet utifrån resultatet och den tidigare forskningen samt kommer med förbättringsförslag till socialtjänsten i Katrineholm och vidare forskning i ämnet.

2 ART: s teorigrunder

Behaviorismen är grunden till ART med en utveckling av metoden mot det kognitiva. Det känns därför viktigt att presentera dessa teorier samt kunna använda dem i min analys och mitt tolkningsarbete. Jag har även valt att inrikta mig på utvecklingsekologisk teori då den är inriktad på barnets naturliga miljö. Det som händer runt omkring oss påverkar barnet och barnet påverkar även omgivningen. Utvecklingsekologin är också en del av systemteorin, vilket Katrineholm socialförvaltning har som grund i sitt arbete.

2.1. Utvecklingsekologisk teori

År 1979 skrev Urie Bronfenbrenner ”The Ecologi of Human Development”, som är en del av systemteorin, där han kritiserade den traditionella utvecklingspsykologin och menade att den varit allt för snävt individcentrerad. Han menade att det blev missvisande resultat då man studerade barnets utveckling i laboratorium, vi skulle istället använda oss av barnets naturliga miljö. I Sverige kallades teorin för utvecklingsekologi och kommer från grekiskans ”oikos” vilket betyder boning, hus och ”logos” som betyder läran om, med andra ord ”läran om utveckling i hus eller boning”. Individerna interagerar med olika miljöfaktorer och de olika miljöfaktorerna samspelar med individen. All mänsklig utveckling, från vaggan till graven, sker i ett samspel med omgivningen. Individerna är inte ett objekt utan ett subjekt eftersom individen också påverkar miljön – det är en ömsesidig påverkan. I utvecklingsekologin ses barnet som aktiva subjekt som inte bara påverkas av miljön utan även själv påverkar sin närmiljö. Ju äldre barnet blir desto mer omfattande påverkar barnet sin miljö, antingen negativt eller positivt beroende på olika unika faktorer i barnets situation och personlighet (Meeuwisse, Sunesson & Swärd, 2006).

Över tid har man i både forskningen och samhället mer och mer skiftat synsätt på barn, från att ha varit passiva objekt till att ta dem på allvar som aktiva subjekt. Barnet är idag en egen kompetent aktör som själv tolkar och agerar i relation med sin omgivning. Man talar om ett pågående paradigmskifte när det gäller barns roll i samhället (Eriksson, Källström Cater, Dahlkild-Öhman & Näsman, 2008).

Enligt Bronfenbrenners modell så finns barnet i mittpunkten på mikronivå, det som är närmiljön. Med tiden som barnet växer upp kommer det i kontakt med fler miljöer förutom familjen, som exempelvis kamrater, skola och fritidaktiviteter. Dessa miljöer kommer att påverka barnets utveckling, barnet kommer också i sin tur att påverka miljöerna. Det är ett ömsesidigt samspel. På mesonivå är det barnets närmiljöer som interagerar med varandra, till exempel föräldrar – skola. På exonivå finns organisationer, myndigheter, resurser, kommunala beslut med mera och slutligen makronivå där vi finner lagar, samhällsförhållanden, normer och värderingar om till exempel barn och ungdomar som i sin tur påverkar och påverkas av de lägre nivåerna i en ömsesidig interaktion. Systemet är i ständig förändring runt barnet, individer kommer och går och miljöer byts under barnets utveckling. Han liknar dessa system med ”ryska dockor” (s.85) då de inte är hierarkiskt ordnade över varandra utan snarare omsluter varandra och är i ständig rörelse (Meeuwisse m.fl., 2006).

2.2 Behaviorismen, beteendepsykologisk teori

Pavlovs ansåg att alla organismer, såväl djur som människor har en medfödd beredskap för sina handlingar och bestämda beteenden som utlöses vid vissa stimuli. Med tiden utvidgas dessa medfödda beredskaper vilket leder till att beteendet även uppkommer som svar på ytterligare stimuli, eftersom de har erhållit att även dessa stimuli är förknippat med samma respons. Detta kallas för klassisk betingning, en betingad reaktion, det vill säga ett inlärt beteende. Genom upprepning av förknippandet med det grundläggande stimulus och de nya stimuli kan det grundläggande stimulus tas bort och ersättas med det nya. Till exempel kan ett djur lära sig att läsa olika signaler under sin uppväxt vilket kan göra att den flyr genom att bara läsa av olika signaler på andra djur i sin omgivning (Jerlang, 2008).

Människan föds med en uppsättning reflexer och enligt Watson kan man förklara allt mänskligt beteende utifrån klassisk betingning, vilket han kallar för enkel inläring. Till exempel så nyser vi för att vi reagerar på att det kliar eller irriterar i näsan. Dessa reflexer är ärftliga för alla människor och allt annat beteende lärs in genom miljön och omgivningen. Människan har tre medfödda känslomässiga reaktioner - raseri, fruktan och kärlek, andra känslor är inlärd med hjälp av dessa (Watson, ref i Jerlang, 2008). Komplicerad inläring är när människan bygger upp en rad reflexer efter varandra, vilket Watson kallade för vanor. Att människor kan ha olika beteenden beror därför på skillnader i människans omgivning. Watson menade att människans utveckling samt individens fostran bygger på betingade reflexer och vanor, vilket tillsammans bidrar till människans personlighet (Watson, ref i Jerlang, 2008).

Pavlov och Watson hade i sin forskning fokus på stimuli och respons modellen, Thorndike däremot flyttade fokuset till det som sker efter reaktionen på stimuli, det vill säga förstärkningen (konsekvensen) Genom sin forskning framkom hans berömda effektlag, vilket innebär att stimuli och reaktionsförbindelse även innefattar en effekt, det vill säga efterföljden på reaktionen. Ju bättre belöning man får av det man lär sig desto starkare blir inläringen (Jerlang, 2008).

Likt Thorndike ansåg Skinner att det är vikten av förstärkningen (belöningen) som var av störst betydelse. Skinner ansåg att människan utvecklas via samspel med sin omgivning och att detta framför allt sker via operant betingning, vilket innebär att människan lär sitt beteende genom förstärkning, och att det är förstärkningarna som får oss att handla. Skinner konstaterade att positiva förstärkningar var bättre än negativa förstärkningar, då positiva förstärkningar var mer effektiva och kontrollerbara. Skinners definition på inläring var "en förändring i sannolikheten att ett bestämt beteende ska inträffa under givna omständigheter" (Jerlang, 2008, s.248). Människans förmåga att utvecklas, ansåg Skinner, beror dels på medfödda skillnader som mottaglighet av förstärkning eller hastigheten av inläring hos olika människor, dels på inlärningsprocesserna, det vill säga hur omgivningen förmedlar beteendets förstärkningar. Ett aggressivt beteende kan till exempel ha förvärvats genom att det blivit positivt förstärkt i en situation där det använts. En pappa som upplever att sonen är en riktig kille som slår tillbaka i ett slagsmål, förstärker indirekt ett aggressivt beteende (Jerlang, 2008).

Payne refererar till Hudson och Mac-Donald (1986) om behavioristiska arbetsmetoder för till exempel tonåringar som begått brott, det typiska är modellinläring, repetition och läxor där social färdighetsträning är av speciell vikt. Att arbeta utifrån tecken ekonomi ("token economy") är även det ett behavioristiskt synsätt då det vill förstärka ett beteende (Payne, 2005). Enligt Andreassen är teckenekonomi ett praktiskt system för att använda systematiska, differentierande konsekvenser på ungdomarnas beteende. Systemet är utformat så att poäng kan tjänas eller förloras som en funktion av önskvärt eller oönskat beteende. Poängen kan växlas in i olika förstärkare, som extra tillgång till TV eller roligare fritid, till exempel en biobiljett. Vid teckenekonomi används poäng som betingade förstärkare som etablerar ett samband mellan beteendet och den senare direkta förstärkaren (Andreassen, 2003).

2.3 Kognitiv Beteende Teori, KBT

Behaviorismen kritiserades av Albert Bandura, som menade att det inte bara är miljön som bestämmer en individs beteende. Han menade att människor lär av varandra genom observation och imitation. Att imitera är ett betydelsefullt inlärningsätt och det påverkar

barnets anpassning till omgivningen, och barnet kan på detta vis tillägna sig många färdigheter, menade Bandura (von Tetzchner, 2005). Banduras arbete i social inlärningsteori är en utveckling av behavioristisk teori och beteende terapi till en mer kognitiv syn på människan (Payne, 2002). Inlärningsteorin är viktig inom ART, då den förutsätter att vi kan lära oss nya beteenden oavsett ålder och att vi faktiskt kan förändra vårt beteende. Vidare utgår teorin från att ungdomar med ett beteendeproblem har formats av sin miljö och misslyckats med att ta till sig prosociala färdigheter och kognitiva redskap. ART tillhör den kognitiva beteende terapin (Hammerström, 2006). Den kognitiva inriktningen lägger sin betoning på att människan utvecklas genom den tolkning och perception som sker i samspel med hennes uppfattningar och erfarenheter så att handlingar får mening. Det vill säga det hon iakttar och uppfattar på ett speciellt sätt, det avgör hur hon bearbetar detta och hur hon beter sig. Tankar och känslor har en avgörande betydelse och ett långvarigt negativt funderande om sig själv kan komma att påverka personens känsla i en depressiv riktning. Dessa tankar kan komma att sänka aktivitetsnivån vilket förstärker känslan av att vara dålig och spär på det ytterligare (Jerlang, 2008).

3. ART, Aggression Replacement Training

3.1 ART som metod

Grundaren till ART heter Arnold P. Goldstein (Hammerström, 2006). Han var intresserad av psykologi och pedagogiska behandlingsmetoder och utvecklade under 1970-talet en behandling för barn, ungdomar och vuxna med utgångspunkt från social färdighetsträning. På 1980-talet lades även moralträning och ilskekontroll till som en del av behandling då detta bedömdes ge bättre resultat. ART är en behandlingsmetod för att hjälpa barn och ungdomar som är aggressiva eller uppvisar andra normbrytande beteenden i skolan, hemmet eller på fritiden (Hammerström, 2006). ART är en multimodal metod vilket innebär att den kopplar samman tre olika metoder som kompletterar varandra och inriktar sig på människans olika responskanaler; ”vad vi säger, gör, tänker och känner” (Goldstein, Glick & Gibbs, 2001:10). ART kommer ursprungligen från USA och metoden utvecklades för kriminella pojkar på en institution och kom sedan att inriktas på aggressiva och normbrytande ungdomar i åldern 12-20 år (Socialstyrelsen, 2009). Metoden har dock visat sig kunna hjälpa såväl utagerande och inåtvända ungdomar som är asociala och ängsliga med mera (Hammerström, 2006). Socialstyrelsen skriver även att ART- metoden saknar varumärkesskydd i Sverige, detta innebär att ingen bär ansvar för hur och var metoden används och det kan utgöra en markant skillnad på hur utbildningarna utformas. Detta innebär också att vem som helst får använda sig utav ART- metoden, även de som inte har genomgått ART- utbildning, då den inte är licensbelagd (Kaunitz & Strandberg, 2009). ART ger ungdomar möjlighet att lära sig nya beteenden för att kunna välja bort ett annat inlärt beteende som till exempel aggressivitet. ART tillhör den kognitiva beteendeterapin, KBT, vilket är en behandlingsmetod som fokuserar på personens tankar och tolkningar kring sin omvärld och hur de påverkar personens beteende (Hammerström, 2006). KBT hjälper personen att reglera och hantera sina känslor och skapa nya infallsvinklar i tänkandet hos personen. Betoningen på konsekvenserna av barns beteende har lett till att den även fått stor betydelse för barnuppfostran (von Tetzchner, 2005).

Grunden till ART är att varje fall av aggression hos barn och ungdomar, hemma, i skolan och ute i samhället har flera orsaker – både inre och yttre. Den yttre påverkan kan vara väldigt

stark från både kompisar och föräldrar. De inre orsakerna på kroniskt aggressiva ungdomar avslöjar ett flertal relaterade och samverkande brister.

1. Dessa ungdomar är i allmänhet svaga i eller kanske saknar många av de sociala kognitiva färdigheter som utgör ett effektivt socialt beteende.
2. De är ofta impulsstyrda och använder en överdriven aggressiv metod för att klara sina dagliga behov och mål, vilket påvisar att de brister i sin förmåga att kontrollera sin ilska.
3. Dessa ungdomars moraliska resonering ligger ofta på en egocentrisk primitiv nivå (Goldstein et. al., 2001).

ART- programmet är därför uppdelat i tre komponenter, interpersonell färdighetsträning (beteende), ilskekontroll (emotion) och moralträning (kognitiv). Var för sig kan de olika delarna ge positivt resultat, det kan dock finnas vissa begränsningar då färdighetsträning och ilskekontroll ger kortsiktiga förändringar i beteendet, moralträningen bidrar till att påverka värderingar och moraliskt resonering, däremot bidrar det inte ofta till förändring i beteendet. För att få bästa resultat bör dessa tre komponenter kombineras (Goldstein et al, 2001).

ART metoden utgår från det positiva och att stärka det goda hos personerna. Elaka tilltal och förolämpningar är inte tillåtet under ART lektionerna. De barn och ungdomar som ständigt har blivit medvetet och omedvetet positivt förstärkta i sina aggressiva handlingar kan ha svårt att förändra sitt förhållningssätt. I dessa fall kan även utsläckning användas som innebär att man ignorerar det destruktiva beteendet. Det är viktigt att det sker av alla i personens omgivning samt att det är konsekvent (Goldstein et al, 2001).

Ett typiskt ART-program pågår ofta i 10 veckor, det kan dock variera och resultatet blir oftast bättre av ett längre program. Det finns även en kursplan för ett 10-veckors långt ART-program. Träffarna sker på gruppnivå och innebär att ungdomarna går på ART-träning tre gånger i veckan, en vardera i varje färdighetsträning. En lektion pågår ofta i 45-50 minuter men moralträningen kan ofta vara längre, upp till en och en halv timme (Goldstein et. al., 2001).

3.1.1 Interpersonell färdighetsträning

Interpersonell färdighetsträning är den första delen i ART- metoden och den går ut på att lära personen sociala färdigheter som den inte har, genom rollspel, modelleringar och diskussioner. Det finns 50 stycken olika färdigheter att välja mellan, exempelvis är det förmågor som att kunna be om hjälp, handskas med andras ilska, be om ursäkt och att lyssna på varandra (Goldstein et al, 2001). Längden på färdighetsträningen varierar efter behov hos ungdomen, men vanligtvis är det tio veckor. Det finns ett färdigt utformat ART- program för en tio veckors period som innefattar tio förbestämda färdigheter. Andra färdigheter kan dock väljas och därmed bytas ut i programmet, detta beroende på personernas styrkor, svagheter och behov. De olika färdigheterna består av flera beteendesteg och är mycket strukturerat, detta för att kunna tydliggöra för personerna hur färdigheter används. Till exempel ”att lyssna” har fyra steg som förklarar vad du ska göra. *1. Titta på den som pratar. 2. Tänk på vad som sägs. 3. Vänta på din tur att prata. 4. Säg det du vill ha sagt* (Hammerström, 2006:32).

Lektionsupplägget i interpersonell färdighetsträning är uppdelad i nio steg. Lektionen börjar med att färdigheten presenteras och diskuteras (Goldstein et al, 2001). Genom diskussionen

framkommer syftet med att behärska färdigheten och personerna får själva berätta om egna situationer där färdigheten kan vara en fördel att använda. Tränaren modellerar även färdigheten genom att visa hur det kan gå till när den används, till exempel genom att tänka färdighetsstegen högt för att göra det riktigt tydligt för ungdomen. Ungdomarna får sedan spela upp egna små situationer där färdigheten används och feedback på rollspelet ges. Färdighetsträning bygger även på att personerna utför en hemuppgift där de tränar på färdigheten i vardagliga situationer (Hammerström, 2006).

3.1.2 Ilskekontrollsträning

Ilskekontrollsträningen är den andra delen i ART- programmet och pågår i tio veckor med en lektion i veckan. Ilskekontrollsträningen lektioner har samma upplägg som interpersonell färdighetsträning (Goldstein et al, 2001). När människor med beteendestörningar hamnar i konflikter är det inte lätt för dem att lösa dessa på ett konstruktivt sätt utan de hamnar ofta i aggressiva handlingar. Syftet med ilskekontrollsträning är att ungdomarna ska kunna känna igen sina startsignaler för aggressiva beteenden och kunna hitta bättre tillvägagångssätt för att lösa konflikter. De ska kunna lära sig tekniker för självbehärskning och självkontroll och även försöka förstå vad som gör att ilskan framträder. Det kan även vara andra känslor som framträder som ilska, till exempel frustration, nedstämdhet, osäkerhet eller ångest. Känslor är komplexa eftersom de sällan endast kommer en känsla i taget, Författaren Helena Hammerström har därför valt att kalla ilskekontrollsträning för känslokontrollträning men det centrala är att fortsätta jobba med situationer som slutar med aggressiva handlingar (Hammerström, 2006). Hemläxor ges även i ilskekontrollsträningens lektioner och dessa kallas för loggbok där eleverna ska skriva in situationer från vardagen då de har blivit irriterade och aggressiva (ART- instruktör, 2009).

Arbetsmodellen utgår ifrån tre bokstäver och dessa är S – B – K. S står för stimuli (startsignal/igångsättare), B står för beteende och K står för konsekvens (Goldstein, et al, 2001). En konfliktsituation i arbetsmodellen kan delas in i sju steg och det första steget är *startsignal/igångsättare (S)* som sätter igång det aggressiva tänkandet. Startsignalen delas i sin tur in i yttre och inre startsignaler (S). Den yttre startsignalen beskriver vilka saker som får den gällande personen att bli arg, till exempel kan det vara beskyllningar (Hammarström, 2006). För att en person ska bli aggressiv krävs det ofta mer än de yttre startsignalerna. De inre startsignalerna är ofta de som utlöser ilskan och beskriver vilka känslor som yttrar sig när de olika yttre startsignalerna uppstår, det som ungdomen tänker eller säger till sig själv när de möter en extern igångsättare. Nästa steg är att lära sig tidiga *kroppsreaktioner (B)*, som kan uppkomma som fysiska och synliga reaktioner, såsom knutna nävar, spända muskler och ökad puls (Goldstein et al, 2001).

När ungdomen har kommit underfund med sina kroppsreaktioner övas steg tre in och det innebär att använda sig av olika *känslodämpare (B)*, som känns bäst för att minska sin ilska. Det kan vara att andas djupt och långsamt eller att räkna baklänges för sig själv. Ett annat sätt kan vara att försöka tänka på något det tycker om, en rofylld plats eller något roligt som de ska göra inom en snar framtid. Sedan är det dags att prova steg fyra, som är *påminnelser (B)* och handlar om att personen ska lära sig att påminna sig själv när konfliktsituationer uppstår. Kunna ta ett steg tillbaka och tänka efter vad de ska göra åt situationen. Några exempel kan vara ”ta det lugnt” eller ”det är inte så farligt” (Hammerström 2001). *Konsekvenser (K)* är steg fem och det innebär att eleven lär sig att det blir konsekvenser av beteendet. Det gäller såväl långsiktiga som kortsiktiga konsekvenser och i detta steg får eleven ofta förståelse för vad ilska kan orsaka. *Sociala färdigheter (K)* är nästa steg och innebär att man tränar på att kunna be om

förlåtelse och lyssna på den andra. Författaren anser att det är viktigt att inte gå för fort fram i stegen och att ungdomen kan de andra stegen innan, detta för att det inte ska bli för komplicerat. När en person lyckats eller misslyckats med att bryta sitt aggressiva beteende bör personen genomföra en *självutvärdering (K)* som är det sista och sjunde steget. Här finns möjlighet att kunna se vad som kan användas vid liknande situationer i framtiden eller vad hon/han behöver ändra eller träna mer på. Inte minst kan personen behöva få känna att ”det här gjorde jag bra” och få möjlighet att belöna sig själv (Hammerström, 2006).

3.1.3 Moralträning

Moralträning är tredje och sista delen i ART- metoden och den bygger på gruppdiskussioner av moraliska dilemman, och här tränar man i att öka sin förståelse av hur mitt beteende påverkar andra runt omkring mig (Hammerström, 2006). Syftet är att hjälpa ungdomen att ompröva och skapa alternativ till sina förvrängda tankar. Många ungdomar med ett normbrytande beteende uppvisar en försenad moralisk utveckling vilket kan bidra till ett omoget resonemang.

Goldstein och hans medarbetare (2001) menar att det finns fyra stadier för moraliskt resonerande; makt, överenskommelser, ömsesidighet och system. De första två menar de är omogna moralprinciper medan de två sista är mogna moralprinciper. Förutom de omogna resonemang som den försenade moraliska utvecklingen bidrar till, kan ungdomen även avslöja kognitiva förvrängningar. Kognitiva förvrängningar kan vara att skylla på andra, bagatellisera eller att ha ett utvecklat egoistiskt tänkande. Lektionens upplägg är att först presentera en problemsituation där ART- tränaren försöker klargöra vad det är för problem och varför det är ett problem. Det handlar ofta om frågor där det inte finns något självklart svar. Det är viktigt att ungdomen får tänka själv, ta ställning och lyssna på någon annans åsikt. Ungdomen kan genom denna tankeprocess bli mer medveten om sitt eget ansvar över sina egna val i livet istället för att styras av vad andra tänker och tycker. I moralträningen ingår det att utmana ungdomen med ett högre moraliskt resonerande än deras egna. Syftet med diskussionerna i gruppen är att försöka nå samsyn och beslut kring mogna moraliska tankesätt. Inom moralträningen kan man även prata om livsfrågor samt existentiella frågor. Samtalen kan handla om liv och död, ansvar och skuld och meningen med livet. För att vi ska må bra är en känsla av mening viktig (Hammarström, 2006).

3.2 Tidigare forskning om ART

3.2.1 Forskning av upphovsmännen

Grundaren till ART, Arnold P Goldstein och hans medarbetare Glick gjorde två stora undersökningar under året 1987. Första studien genomfördes på en institution för kriminella pojkar mellan 14 och 17 år. Det var 60 ungdomar som randomiserades på gruppnivå. En grupp fick ART enligt handboken, en kontrollgrupp fick en kortare variant av ART och den sista kontrollgruppen fick korta motiverande samtal eller ingen behandling alls. Enligt resultatet kan man se en signifikant skillnad för båda grupperna som fått ART, de tillägnade fem av tio sociala färdigheter av dem som ingår i ART. Däremot så kunde det inte påvisas någon signifikant skillnad när det gäller moraliskt resonerande. Dock var det en signifikant skillnad mellan grupperna när det gäller ett utagerande beteende till ART gruppernas fördel. Efter posttestet så gjordes nya kontrollgrupper vilket man jämförde deras tillbudsrapporter under den tiden de fick ART med den tiden som de var kontrollgrupp. Det visade att både

antalet och allvaret i tillbuderna påverkades signifikant av ART behandlingen. Det gjordes en uppföljning på utflyttade ungdomar sex månader efter att ART implementerats på institutionen. De jämförde då hur väl de hade lyckats anpassa sig i samhället (skola, arbete, familj, umgänge, kriminalitet och sammantagen bild). De ungdomar som fått ART visade sig fungera bättre på alla områden förutom två, skola och arbete. Det var en signifikant skillnad mellan grupperna som hade fått ART och de som inte fått ART (Kaunitz & Strandberg, 2009).

I den andra studien undersöktes grovt kriminella pojkar på en låst anstalt, deras ålder var mellan 13 och 15 år. Undersökningen omfattar 51 pojkar och det framgår inte hur de fördelades eller vilken behandling som kontrollgruppen fick ta del av. I sociala färdigheter så uppvisade gruppen som fått ART en kompetens på fem av tio färdigheter, vilket var en signifikant skillnad mot kontrollgruppen. Denna studie visade även en signifikant skillnad för en moralisk mognad i ART gruppen, vilket den första studien inte uppvisade. Däremot så visades inga signifikanta skillnader när det gällde utagerande beteende i grupperna (Kaunitz & Strandberg, 2009).

1989 gjorde de ytterligare en utvärdering där syftet var att titta på utfallet efter utskrivning från institutionen och där inte bara ungdomen själv fått ART behandling. Här hade också föräldrar och syskon fått ta del av erbjudandet. Nu randomiserades 84 ungdomar som skrivits ut till tre olika grupper. I en grupp fick både föräldrar och ungdomarna ART, i den andra gruppen fick bara ungdomarna ART och i den andra kontrollgruppen fick ingen ta del av ART behandling. De visade sig att det var en signifikant ökning av de sociala färdigheterna på ART grupperna generellt i jämförelse med kontrollgruppen. Mellan ART grupperna var det ingen signifikant skillnad. När det gällde utagerande beteende visades en signifikant skillnad till ART gruppernas fördel på mindre provokationer som till exempel orättvis behandling, men inga skillnader fanns när det handlade om svåra provokationer så som misshandel eller svek. De samlade också in data om återfall i brott sex månader efter utskrivning. Det resultatet visade att 22 ungdomar hade återfallet i kriminalitet varav 8 var från ART-grupperna. Tar man bort de 19 ungdomar i ART grupperna som var placerade på olika "group home", så hade 24 % återfallit i ART grupperna och 44 % i kontrollgruppen. Det var en signifikant skillnad (Kaunitz & Strandberg, 2009).

3.2.2 Andra studier från USA

Leeman, Gibbs och Fuller är forskare som 1993 gjorde en studie av ART i kombination med en annan gruppmetod "Equipping Youth to help One Another" (EQUIP). Det bygger lite på formatet i Positiv Peer Culture där ungdomar som själva varit antisociala leder grupper och genom det hjälper andra ungdomar. I ursprunget från PPP träffas man varje dag i veckan, 1-1 1/2 timme. I EQUIP byter man ut två av träffarna mot komponenter som ingår i ART. Interventionen ska vara sex månader lång och är sammanlagt 270 timmar. Det var 57 nyinskrivna pojkar som ingick i studien och randomiserades mellan EQUIP (n20), en kontrollgrupp fick vanlig behandling (n19) och den andra kontrollgruppen fick vanlig behandling plus fem minuters motiverande samtal (n18). Utfallsmåtten som användes var: droger, återfall i brott, moralisk och social förmåga, uppförande på institutionen. De visar på positivt resultat för EQUIP:s fördel med en signifikant skillnad när det gäller sociala färdigheter och beteende på institutionen. Däremot var det ingen skillnad när det gäller moraliskt resonande. Kontroller gjordes både 6 och 12 månader efter frigivning på återfall i brott upp, genom att kontrollera återkallanden av villkorligt frigivande eller omhändertagning. Det

fanns ingen signifikant skillnad efter sex månader när man gjorde kontrollen, däremot efter tolv månaders uppföljning så fanns en signifikant skillnad till ART - gruppens fördel. I ART gruppen hade 15 % återfallit i brott, 35 % i gruppen som fått motiverande samtal och i gruppen som inte fått någon behandling alls var det 40 % som återfallit i brott (Kaunitz & Strandberg, 2009).

William R. Nugent, Charline Bruley & Patricia Allen har i sin rapport jämfört utfallet mellan kvinnor och män som deltagit studien *The effect of Aggression Replacement Training on male and female antisocial behaviour in a Runaway Shelter* (1999). I deras fältstudie deltog 522 ungdomar som bodde i ett korttidsboende i vilket de granskade under en 519 dagars period. Studien syfte var att ta reda på om kvinnor och män som deltagit i ART-lektioner visar olika resultat på ett antisocialt beteende, samt om kvinnor och män påverkas olika av hur många som deltar i grupplektionerna. Data samlades in innan ART-träningarna startade på deras antisociala beteende vilket sedan jämfördes med hur det såg ut efter ART-träningen. Resultatet visade samma positiva effekt av ART-träningen för både kvinnor och män, alltså ingen skillnad mellan könen, däremot så visade resultatet att männen fick bättre resultat om de var färre deltagare i grupperna medan kvinnorna inte blev påverkade alls av hur många som deltog.

Coleman, Pfeiffer & Oakland arbetade med en undersökning 1992. I denna studie blev personalen på ett behandlingshem för barn och ungdomar med beteendestörningar utbildade i ART av forskarna. Behandlingshemmet låg i Texas, USA och 52 ungdomar mellan 13-18 år blev randomiserade i 2 grupper, ART och kontrollgrupp. Kontrollgruppen fick den vanliga behandlingen som gavs på behandlingshemmet, med andra ord skola och ”yrkesvägledande samtal”. Gruppen som fick behandling genomgick ART i 50 timmar under en tio veckors period. Man jämförde sedan utfallet på deltagarna som genomgått ART och om de utvecklade sina kunskaper om delarna som ingår i ART samt deras beteende på institutionen, genom minskad förekomst av incidenter. På det observerbara beteendet kunde forskarna inte finna några skillnader, däremot så kunde forskarna se att ART gruppen ha de ökat sina kunskaper i tre av tio sociala färdigheter, det var hantera slagsmål, be om ursäkt och hålla sig borta från slagsmål (Kaunitz & Strandberg, 2009).

3.2.3 Nordiska Studier

Knut Gundersen och Frode Svartdal (2006) har gjort en studie *Aggression Replacement Training in Norway: Outcome evaluation of 11 Norwegian student projects*. Studien är gjord i Norge och 16 flickor och 49 pojkar deltog. Ungdomarna hade olika former av beteendestörningar och var mellan 11 och 17 år. Grupperna hade mixats ihop beroende på ålder och problemnivå och blev sedan randomiserade mellan ART och kontrollgrupp. Fördelningen mellan grupperna är inte helt slumpmässig, vissa undantag gjordes från randomiseringen på grund av praktiska skäl. Utfallsmåttet var minskade beteendeproblem och förbättrad social förmåga. De yngsta ungdomarna i ART- gruppen uppvisade signifikanta förbättringar i minskade beteendeproblem samt sociala färdigheter jämfört med kontrollgruppen. I tonårsgruppen kunde inga signifikanta skillnader ses i någon av färdigheterna.

Rolf Holmqvist, Teci Hill och Annicka Lang skriver i sin forskningsrapport *Ger ART bättre behandlingseffekter? Utvärdering av metoder på tre ungdomshem* om sin studie de gjorde 2005. De har tittat på pojkar dömda till tvångsvård som var placerade på tre olika statliga

institutioner. Medelåldern var 17 år och 50 killar deltog i den kvasiexperimentella studien. Den har alltså inte helt lyckats uppfylla kraven på experimentell design då randomiseringen inte fullt ut varit slumpmässig. På en av institutionen arbetade man med ART, på de andra två institutionerna arbetade man efter behandlingsmodeller med grund i objektrelationsteori och utvecklingsteori. Här mättes effekten av behandlingen med data om kriminalitet genom att kontrollera misstankeregister och lagföringsregister. Efter 2 år var bortfallet av ungdomar stort och de flesta av pojkarna hade återfallit i någon form av kriminalitet. Det var 29 ungdomar som följts upp och endast tre av dem hade inte blivit polisanmälda eller dömda. I denna svenska studie fanns ingen signifikant skillnad i kriminalitet mellan de som fått ART och de resterande ungdomarna.

3.3 ART på Socialförvaltningen i Katrineholms kommun

Socialtjänstlagen (SoL) är den lag som styr arbetet på socialförvaltningen. Det är en ramlag, vilket innebär att den innehåller de grundläggande värderingar och principer som skall genomsyra arbetet. Lagen är inte detaljstyrd utan mer inriktad på vilka mål som bör uppnås, den bygger på att allt arbete med barn, ungdomar och familjer är frivilligt. Vid behov görs utredningar enligt SoL 11kap 1 § och LVU, Lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga. LVU är en tvångslag som socialförvaltningen kan vid behov ta till då det kan antas att behövlig vård inte kan ges den unge med samtycke av den eller dem som har vårdnaden om honom eller henne. Vård skall beslutas om det på grund av fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas. Eller om den unge utsätter sin hälsa eller utveckling för en påtaglig risk att skadas genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende (www.notisum.se).

Utredarna som arbetar med barn, ungdomar och familjer är i dag 12 kvinnor och en man, de arbetar dels med att ta emot ansökningar och anmälningar som gäller barn, ungdomar och familjer samt att göra förhandsbedömningar utifrån dessa. Utredarna arbetar också med uppföljning i de insatser som gjorts. Insatser kan till exempel vara ART-träning, att få en kontaktperson eller få hjälp genom familjeenheten. Övriga arbetsuppgifter kan vara att skriva yttranden till åklagarmyndigheten, att arbeta med kommunövergripande program för unga lagöverträdare samt att samverka med olika aktörer inom förvaltningen samt ute i samhället till exempel skola och barn och ungdomspsykiatri (www.katrineholm.se).

Inom socialförvaltningen i Katrineholm har man sedan 2005 köpt in tjänsten av ett privat företag för att kunna erbjuda ART behandling som insats. Instruktören är utbildad ART Master Trainer och har arbetat med ART under flera år. Det fanns ett behov av att prova något nytt för framförallt ungdomar (pojkar) som slåss och har svårt att behärska sig. Det är väldigt olika vilken social bakgrund dessa pojkar har, men det är ett stort problem för både pojken och hans familj och omgivning. Under dessa år har det varit 7 ungdomar per år som har beviljats denna insats. Från 2009-08-01 har samma person som arbetat som instruktör anställts inom förvaltningen, och på denna korta tid har redan 8 ungdomar påbörjat behandlingen. Behandlingen innebär tio träffar med instruktören, en timme per gång och vecka. Ökningen av ungdomar som beviljats ART-träning kan bero på att det nu är lättare att få tillgång till ART och att socialarbetarna är mer upplysta om att ART finns tillgänglig inom förvaltningen. Handläggarnas positiva inställning till ART kan också smitta av sig till övriga handläggare.

4. Metod

I följande avsnitt redovisar jag hur jag gått tillväga i min studie och hur själva genomförandet har gått till. Här ingår metodval, studiens avgränsningar och bortfall, reliabilitet och validitet samt etiska överväganden, Jag kommer även att informera om hur genomförandet i analysprocessen har gått till.

4.1 Litteratursökning

Jag har använt Örebro Universitetsbiblioteks databaser och sökt i ELIN, DIVA, Libris uppsök samt Voyager. Jag har även sökt på Google och de sökord som använts är ART, Aggression Replacement Training, utagerande ungdomar, aggressiva ungdomar. Jag har även lånat litteratur på Katrineholms bibliotek och sökt bland olika socialarbetares hyllor.

4.2 Val av metod

Det övergripande syftet med studien är att undersöka om ART är en bra insats för ungdomarna och hur ART träningen är konstruerad i Katrineholm. Ett bra sätt att ta reda på detta är att ställa öppna frågor till ungdomarna som har genomgått ART-träningen och som beviljats denna insats. Med en ostrukturerad intervju finns det även större chans att kunna fördjupa sig i svaren och få möjlighet att ställa följdfrågor. Detta kan ge mera utförliga svar. Men en kvalitativ undersökning menar Holme & Solvang (1997) att det också finns möjlighet att få fram intervjupersonens (respondentens) specifika upplevelse och situation och forskaren har möjlighet att tolka svaren utifrån tolkningsramen. Hade jag istället valt enkätfrågor som insamlingsmetod hade jag varit mer låst i tolkningsförfarandet då svaren är mer fasta (Holme & Solvang, 1997). Silverman (2005) anser att valet av metod beror på vilket syfte studien har och inte vilken metod som forskaren är mest bekväm med. Ovanstående skäl motiverar till att en kvalitativ undersökning är att föredra. När man gör en kvalitativ undersökning behöver man inte heller göra några större jämförelser då antalet som är med i studien oftast är för litet. Istället är det som namnet antyder kvalitén på frågorna samt genomförandet som är det viktiga, inte antalet som deltagit eller bredden på studien (Sjöberg & Wästerfors, 2008).

Då undersökningen även är en form av utvärdering av ART som insats inom socialtjänsten i Katrineholm kan jag även nämna några ord om detta. Jerkedal (2001) påtalar att utvärderingar kan göra på flera sätt och ha olika syften. Denna form av utvärdering är av en formativ karaktär, då den har som mål att stödja och utveckla ett program. Undersökningen görs för att få svar på om ungdomarna som har fått ART som insats har fått rätt hjälp och om ART används enligt manualen, eller om det kan behöva förändras. Det är även viktigt i en utvärdering att de som är berörda får säga sin mening om vad som bör utvärderas. Jag har därför intervjuat både ungdomar som genomgått ART-programmet, instruktören samt en socialsekreterare för att få deras synpunkter på detta. De har på detta sätt haft möjlighet att komma med egna synpunkter då det är respondenterna som varit i fokus i undersökningen (Jerkedal, 2001).

4.3 Intervjuguide

Intervjufrågorna är utformade utifrån socialtjänstens önskemål om det som de önskar få svar på, samt från de delar jag valt utifrån tidigare forskning och teori som har visat sig vara viktigt i utvärderingsförfarandet när det gäller ART. Det var viktigt för mig att använda mig av öppna frågor för att ungdomen skulle berätta med egna ord hur det hade upplevt sin situation och om de har upplevt en förändring av insatsen. I mina frågor har jag tänkt på att få med hur det såg ut innan insatsen blev aktuell, vad det var som gjorde att det var aktuella på socialtjänsten och fick denna insats samt hur ungdomarna upplevde ART-träningen. Jag var också intresserad av att veta hur det blev efter, gjorde det skillnad i ungdomarnas liv. Intervjuguiden finns i sin helhet som bilaga 1. Exempel på frågor som jag ställde till ungdomarna var:

- Hur kom det sig att du började på ART?
- Vad var syftet?
- Var du motiverad att börja eller kände du dig tvingad?
- Hur var ditt första inryck av ART?
- Hur ser du på innehållet i ART?
- Hur upplevde du instruktörens sätt att arbeta?
- Kan du beskriva komponenterna och vad de betydde för dig?
- Märkte din familj eller andra nära att du förändrades?
- Vad gör du idag?

Till instruktören så valde jag andra frågeställningar. Frågorna till honom utgick mycket ifrån hur han arbetar och om han utgår från manualen som finns att tillgå. Jag frågade även om hans erfarenhet i ART metoden och lite om hans tidigare arbeten. Intervjuguiden finns i sin helhet som bilaga 2. Exempel på frågor till instruktören var:

- Hur kommer det sig att du jobbar med ART, hur började du och när gick du utbildningen till ART-instruktör?
- Hur är ART strukturerat i Katrineholm?
- Hur ser det ut innehållsmässigt, hur lägger du upp arbetet med ungdomarna?
- Hur fungerar själva genomförandeprocessen?
- Kan du säga något som är negativt med ART, kan det utvecklas ytterligare för att bli ännu bättre?

Vid intervjun med handläggaren i utredningsgruppen valde jag att fråga hur de arbetar med ungdomar på socialtjänsten i Katrineholm, vilka som beviljas ART som insats och hur hon har fått information eller kunskap om ART? Intervjuguiden finns i sin helhet som bilaga 3. Exempel på frågor till handläggaren var:

- Kan du berätta om ditt arbete?
- Vilket uppdrag har du?
- Vilka ungdomar bedöms ha behov av ART?
- Vad vet du om ART?
- Har du uppföljning i dina ”ART-ärenden”?

4.4 Urval

Respondenterna är i denna studie utvalda så till vida att socialsekreterarna har fått lämna namn och personuppgifter på de ungdomar som har beviljats ART som insats till den personen på socialtjänsten som är utbildnings- och forskningsansvarig. Han förde dessa namn vidare till mig. Det var nio namn på listan som jag fick, det finns redan här ett bortfall på minst fem stycken ungdomar som inte kommit med på grund av att socialsekreterare har slutat sin anställning och ungdomar har då fallit bort. Ungdomarna som deltagit i studien är mellan 17 och 22 år och de hade alla haft ART som insats för minst ett år sedan

4.5 Genomförandet

När jag fått de nio namn som var med på listan för de ungdomar som fått ART som insats skrev jag ner ett missivbrev där jag försökte få med all viktig information angående utvärderingen. Missivbrevet finns med i sin helhet som bilaga 4. Brevet sändes till ungdomarna och en vecka senare började jag försöka få tag på ungdomarna på telefonen. En mamma till en av ungdomarna ringde själv upp och meddelade att hennes son inte kunde delta. Han hade bara deltagit några gånger i ART-träningen och sedan avbrutit, han var inte intresserad, uppgav mamman. Jag kunde ha frågat lite mer om anledningen till att han avbrutit eller att han inte ville delta, men det är funderingar som uppkommit senare. Det var svårt att få tag på ungdomarna, jag fick göra flera försök innan jag till slut hade jag fått fem ungdomar som tackade ja. Jag bokade in tider med de ungdomar som tackat ja, det gjorde vi direkt i telefonen, alla kom på den utsatta tiden utom en av ungdomarna.

Vid intervjutillfället så frågade jag om det gick bra att jag spelade in intervjun med en liten bandspelare. Detta för att jag skulle kunna koncentrera mig på att lyssna och endast göra små stödanteckningar. Det gick bra med alla ungdomar och vi träffades i ett mysigt besöksrum vid familjehemsgruppens lokaler. Jag bjöd också ungdomarna på kaffe/te och macka för att jag ville visa lite uppskattning. Flera av dem kom direkt efter skolan eller arbetet och det kan vara lite trevligt att få något att äta då. De flesta intervjuerna tog cirka en timme, endast en av ungdomarna var inte så pratsam och vi var klara på en halvtimme. Efter intervjuerna så skrev jag ner mina stödanteckningar i datorn, markerade dem som intervju 1, intervju 2 och så vidare, sedan lyssnade jag igenom bandet med intervjun och skrev ner nya anteckningar en gång till vilka jag sedan också skrev in i datorn. Jag har inte skrivit ner ord för ord hela intervjun, men har försökt få med det mesta som sades, citat och andra svar som jag ansett vara viktigt i sammanhanget.

Jag intervjuade ART instruktören först av alla, jag ville dels få en bild av hur han arbetar med ART-träningen i Katrineholm innan jag intervjuade ungdomarna samt för att få svar på om han arbetar enligt ART manualen. Jag kontaktade honom på telefonen och vi träffades på samma ställe som med ungdomarna. Intervjun bandades och transkriberades på samma sätt som ungdomarnas.

Socialsekreteraren som jag intervjuade har arbetat under flera år på socialtjänsten i Katrineholm. Hon är anställd i utredningsgruppen och är en av de handläggare som har ungdomar som fått ART som insats. Det var intressant att höra hur hon tänker om de ungdomar som kan passa för ART och hur de arbetade tidigare. Intervjun med henne genomfördes i hennes arbetsrum på förvaltningen och bandades och transkriberades på samma sätt som de övriga intervjuerna.

4.6 Analys

Jag har efter att jag skrivit ner alla intervjuer i datorn, skrivit ut läst och markerat mitt skrivna material med olika färger för att på något sätt försöka hitta olika teman i materialet (Jerkedal, 2001). Jag har analyserat innehållet i det som framkommit, jag fann sedan att det skulle fungera att dela in det i *hur det var innan ART insatsen, hur ungdomarna upplevde insatsen samt hur det var efter insatsen*. Ett annat tema som jag använt för instruktören är *hur ART används enligt manualen*. Jag har utgått från mina frågor och även använt en hel del citat, då jag tycket att det blir mer levande och ger uttryck för vad personen säger utan mina omtolkningar.

Under varje tema har jag sedan försökt att tolka materialet utifrån min tolkningsram och tidigare forskning. Det är en svårighet att tolka resultatet utifrån tidigare forskning då det skiljer mycket på vilka ungdomar som deltagit i studien och att de flesta som deltagit i forskningen har varit inlåsta. Det är också en svårighet att göra en utvärdering där man intervjuar om hur situationen såg ut innan insatsen för respondenten. Det är ofta väldigt svårt att minnas hur det var, och det kan finnas en risk för att det inte stämmer exakt med hur situationen var. Det bästa är att mäta och fråga innan insatsen sätts in för att veta hur det är just då. Det kan vara så att mitt resultat möjligtvis kunde sätt annorlunda ut om det gjordes på det sättet, men hur det ser ut idag, utifrån ungdomens perspektiv, det kan jag med stor sannolikhet säga stämna. En annan svårighet i den här typen av utvärdering är att de flesta ungdomarna har haft någon mer insats genom socialtjänsten, till exempel en samtalskontakt eller kontaktperson, kanske direkt innan eller efter ART, och det är svårt att veta vad som har påverkat vad.

4.7 Bortfallsanalys

Av de nio ungdomar som fanns med på listan har jag haft möjlighet att genomföra fyra intervjuer. Det var från början fem ungdomar som tackade ja, alla kom utom en. Jag fick ingen kontakt med honom igen fast jag försökte flera gånger. Jag antog då att han inte var intresserad. En av ungdomarnas mamma ringde och påtalade att hennes son inte kunde delta. Han hade endast deltagit ett par gången i ART-träningen och sedan avbrutit. En annan ungdom avböjde att delta, han påtalade att han hade så mycket att göra i skolan. Jag försökte erbjuda honom att själv bestämma vilken tid som skulle kunna tänkas passa, och att vi kunde göra det väldigt kort, men då sa han att han inte var intresserad och inte hade något att säga. En av ungdomarna på listan fick jag aldrig tag i, jag hade hans telefonnummer och gjorde flera försök att nå honom, men det är svårt att veta om han hade bytt nummer eller om han inte bara svarade. Enligt handläggaren i utredningsgruppen trodde hon att det ändå gått rätt så bra för honom, hon har vetskap om att han går i skolan och att han inte är ett ärende på förvaltningen. En av ungdomarna var under 15 år, hans socialsekreterare informerade mig om att han nu var aktuell på socialtjänsten och var placerad i ett familjehem under LVU. Jag avstod därför från att kontakta den pojken och hans föräldrar, då det kan var en ansträngd situation för dem just nu. Det är lite synd att det blev så många avhopp, jag tror ändå att de svar och synpunkter som jag fått är viktiga att ta tillvara.

4.8 Metoddiskussion

Jag har valt att inte bara enligt manualen gå igenom studiens validitet (mäts det som är avsett att mätas) och reliabilitet (hur väl mäts det som mäts). Enligt Jacobsson (författare i Sjöberg

& Wästerfors) är det viktigare att redogöra för hur jag gått tillväga genom hela studien samt att verkligen berätta om svårigheter och funderingar som uppkommit. Att ha en medvetenhet om metodologins begränsningar och hur jag har tagit hand om materialet, och att även ifrågasätta mig själv och min egen opartiskhet till det jag utvärderar (Sjöberg & Wästerfors, 2008).

Syftet med studien är att göra en utvärdering till socialtjänsten och få svar på om ungdomarna har fått rätt insats, samt om ART används enligt manualen i Katrinholm. Då studien är av en kvalitativ art och omfattningen av utvärderingspersonerna är liten har jag ingen avsikt i att kunna generalisera mitt resultat till en större population.

Jag anser att intervju är rätt metod att använda i denna form av utvärdering. Om jag skulle göra om samma arbete igen skulle jag välja att göra intervjuer, dels så fanns endast nio personer med i urvalet, och intervju är ett bra sätt att få fram mer information om personerna. Att komma närmare, få uppleva och se personen kan säga en hel del mer om hur personen är. Det är alltid svårt att genomföra intervjuer, jag kom flera gånger på att jag kunde ha ställt fler ingående frågor när jag lyssnade igenom banden, och det krävs nog en hel del erfarenhet innan det lyckas perfekt. Att jag var ensam intervjuare kan också vara en nackdel, då det är jag själv som hela tiden gör mina egna tolkningar i svaren. Jag valde att inte skriva ner intervjuerna ordagrant vilket kan vara en svårighet i analysförfarandet. Jag har ändå när jag lyssnat igenom banden igen försökt att vara neutral och ta med det som personen verkligen säger, och att inte lägga in egna värderingar i texten.

Ett sätt att utöka urvalet hade varit att gå igenom alla akter, för att finna fler ungdomar som fått ART som insats. Det kan tyvärr inte spåras i det datasystem som socialtjänsten använder sig av i dag på ett smidigt sätt. Men med den korta tiden som vi har på oss så är det en omöjlighet. En svårighet med att det är handläggarna som har valt vilka ungdomar som kunde vara med, är att flera ungdomar inte har kommit med i undersökningen, då några socialsekreterare har slutat sin anställning under det senaste året och därmed finns risken att deras ungdomar inte kommit med på listan. Det kan även finnas en risk för att socialsekreteraren har hoppat över ungdomar där insatsen inte varit lyckad.

En positiv aspekt med intervjuerna var att ungdomarna var väldigt positiva att delta i utvärderingen. Det kan ha att göra med att det gått relativt bra för dem, och de var nöjda med ART-träningen. De som valde att inte delta vet vi ingenting om egentligen. Den handläggaren som jag intervjuade hade den uppfattningen att de flesta som hon har vetskap om verkar ha varit nöjda med sin ART-träning, samt att de inte är aktuella på socialtjänsten idag.

5. Forskningsetik

För att skydda människor som deltar i forskning har vetenskapsrådet sammanställt fyra krav vad beträffar etiska reflektioner inom det samhällsvetenskapliga och humanistiska forskningsområdet. Det är viktigt att respektera deltagarna då det bygger på deras deltagande. Någon av ungdomarna som jag intervjuade var inte intresserad av att berätta så djupt eller ingående vad han varit med om innan insatsen blev aktuell, det är då viktigt att inte pressa respondenten utan istället acceptera detta och tala om att det är okey. Han har rätt att säga precis så mycket som han själv vill och känner.

- Informationskravet: Det innebär i korthet att forskaren skall informera respondenten om syftet med studien och vilken roll de har i projektet. De skall även informeras om

att deltagandet är frivilligt och om att de har rätt att avbryta sin medverkan när som helst under studien. I det missivbrev som jag skickade till respondenten beskrev jag syftet med studien samt påtalade vikten av deras medverkan. Jag uppgav namn och telefonnummer till mig som forskare, forskningsansvarig inom socialtjänsten i Katrineholms kommun samt till min handledare om de undrade över något eller om de senare behövde komma i kontakt med någon av oss.

- **Samtyckeskravet:** Innebär att deltagaren själv avgör om han eller hon vill delta i studien. I missivbrevet påtalades att jag skulle komma att kontakta dem via telefonen för att få ett svar om de var villiga att delta i utvärderingen. I det telefonsamtalet presenterade jag mig och frågade om de fått brevet och om det möjligtvis var intresserade av att delta. Då en av ungdomarna var under 15 år så skickades även ett skriftligt medgivande med till honom, då även hans vårdnadshavare skulle behöva godkänna hans medverkan.
- **Konfidentialitetskravet:** Här berör man frågor som säker hantering av materialet under undersökningens gång samt sekretessfrågor. Det skall inte vara möjligt att identifiera deltagarna i studien och allt material skall förvaras på ett säkert sätt så att ingen utomstående kan komma åt dem. Efter att ha spelat upp materialet och transkriberat det i avskildhet har alla inspelningsband förstörts. De ungdomar som deltagit i utvärderingen har bara sett det som positivt att få delta, de har inte ansett att detta är någon stor fråga för dem.
- **Nyttjandekravet:** De uppgifter som kommer fram i utvärderingen får endast användas i studiens syfte. Kunskap eller information om personernas situation får inte användas mot dem eller på annat sätt föras vidare. Allt skrivet material kommer så fort studien är klar att förstöras.

6. Resultat

Resultatet redovisar jag i kronologisk ordning, uppdelat i de teman som jag arbetat efter. Hur var det för ungdomarna innan ART, hur de upplevde ART-träningen och hur blev det efter. Efter varje tema följer en analys där jag använder tolkningsramen och teorin samt även ART-metoden då det är viktigt för att kunna förstå ungdomarnas upplevelse av ART. Jag redovisar resultatet från ungdomarna i första delen, och sedan instruktören för att visa hur han arbetar med ART-träningen samt handläggarens syn och tankar om ART och arbetet med ungdomarna.

6.1 Livssituation innan ART

Alla fyra ungdomarna har innan insatsen haft problem med olika typer av aggressivitet. De uppger också att problemen startat tidigt. Redan i förskolan och de första åren i skolan har de varit i konflikter och suttit i många samtal med lärare och rektorer. Några har haft en långvarig kontakt med Barn och Ungdomspsykiatri (BuP) och genom dem haft medicinering för till exempel ADHD. Ungdomarna berättar om hur livet såg innan de började med ART-träning:

Min familjesituation var inte alls bra. Hade slagit sönder i huset hemma, de va både droger och alkohol, kom till ett jourhem, sen flyttade jag hem och slog sönder allt igen...

Dom tyckte att jag skulle få nån form av kontroll

Familjesituationen påverkar ungdomarna mycket, men även den egna personligheten. En ungdom påtalade att han alltid haft svårt med att någon annan ska bestämma över honom, eller att någon säger till honom vad han ska göra:

Hade aggressionsproblem och min familjesituation va inte alls bra, sen har jag har alltid haft en stark längtan efter att få vara självständig.

Aggressiviteten har yttrat sig så att de har haft stora problem i skolan, med både lärare och klasskamrater och ofta kommit i konflikt som utmynnat i slagsmål och sönderslagna möbler. En ungdom uppger även att han har slagit till en lärare, ”blir arg fort, de bara svartnar, det hände dagligen”. De säger också att det varit mycket konflikter i hemmet, med både slagsmål, misshandel och skjutvapen inblandade. Två av ungdomarna har samtidigt som ART introducerades varit omhändertagna enligt Sol eller LVU, en ungdom var placerad på institution och en ungdom var först i jourhem och sedan familjehemsplacerad. En ungdom gick samtidigt med ART på samtal för sin drogproblematik. Det var 10 +10 strukturerade samtal med en ungdomshandläggare på missbruksenheten. Samtalen brukar vara 10 gånger uppger han, men under de första samtalen mådde han så dåligt psykiskt så han fick fortsätta 10 gånger till. En ungdom uppger också att han rörde sig i grovt kriminella kretsar där också mycket droger förekom:

Jag hade tillgång till egen lägenhet redan som 14 åring, va jävligt kriminell för min ålder. Kompisarna är 10 år äldre än jag, har alltid vart så och är fortfarande. Det var en tjejkompis lägenhet som var tom, hon hade flyttat till en kille, de var kriminella kompisar, de västa typerna, men jag kunde ta mig därifrån...

Slagit sönder hela huset hemma, de va både droger och alkohol, kom till ett jourhem då och sen hem igen, då slog jag sönder allt igen...

6.1.1 Sammanfattande analys

Ungdomarnas svar visar på att det har haft en mycket besvärlig situation innan insatsen blev aktuell, både familjerna och ungdomarna verkar ha varit väldigt utsatta. Många påtalar även stora problem i skolan, både kunskapsmässigt och med sina kompisar. Flera av ungdomarna har innan ART haft andra insatser som inte fungerat så bra. De flesta uppger också att de inte är speciellt motiverade att börja, men gör det ändå.

Barn som tidigt uppvisar ett normbrytande beteende löper en högre risk att hamna i ett starkt kriminellt beteende enligt Andershed & Andershed (2005). Dessa barn kan stämma bra in på den beskrivningen och det är viktigt att ett lyckat behandlingsarbete samt preventionsarbete kan inriktas på de aktuella barnen och ungdomarna. Flera av ungdomarna har berättat om svårighet både hemma och i skolan, de har även fått olika behandlingar genom BuP på grund av sina problem som i en del fall startat tidigt i barndomen. Att det haft komplexa svårigheter stöder även instruktören och handläggaren i intervjun. Det finns flera olika faktorer som kan påverka ett barn, miljön som finns runt om barnet vilket också barnet i sin tur påverkar (Meeuwisse, Sunesson & Swärd, 2006). Orsaker till att barn uppvisar ett aggressivt beteende kan enligt Goldstein och hans medarbetare (2001) bero på både inre och yttre orsaker. Kompisar och föräldrar har en stark yttre påverkan, medan inre orsaker kan bero på svagheter i sociala eller kognitiva färdigheter, det kan även ha stora problem med att kunna kontrollera sin ilska. Om en

behandling inriktas på dessa färdigheter kan ett aggressivt beteende förändras menar Goldstein och hans medarbetare (2001).

6.2 Ungdomarnas upplevelse av ART-programmet

Alla ungdomar uppger att de nöjda och tycker att ART har varit bra. Den första uppfattningen var inte alls så, de kunde känna ett motstånd och tyckte det verkade löjligt. En av ungdomarna hade blivit dömd till ART genom ungdomsvård, han kunde inte se att han hade behov av ART och tyckte livet var bra som det var. Endast en av ungdomarna säger att han ville börja med ART:

Första gången tyckte jag det var västa barnsligt, fick hålla på med lappar som typ kylskåpsmagneter.

Första gången jag hade ART: töntigt som fan, skulle räkna från tio till noll, va fan tänkte jag.

Föst var jag inte alls motiverad, sket i det, efter tag blev det annat, det här med att räkna från 10 ner till noll, det funkade faktiskt när man provade det, funkar till och med när jag druckit – det är bra!

En av ungdomarna har påbörjat ART tre gånger, första gången avbröt han det, tyckte inte alls att det var bra. Andra gången var på ett behandlingshem, då gjorde han det för att slippa vara inlåst och att han fick lite extra pengar om han var med. Tredje gången bodde han i ett familjehem, den sista gången funkade det bra:

Andra gången jag hade ART var på behandlingshemmet, på akutavdelningen, om man inte va med skulle man vara inlåst på rummet, så fick jag 25 kronor extra om dan också om jag var med. Det var rätt oseriöst, vi va kanske 2-3 killar i gruppen, skulle ju va lite häftiga... och läxorna – tyckte bara det vara larv, på barnnivå, jag skulle ju fylla 17.

”Tredje gången dom ville att jag skulle prova ART, då bodde jag i ett familjehem där jag inte trivdes. I målen stod det vad jag behövde för att få flytta hem igen. Jag hade först inte så stor motivation att göra det igen, men mamma ville, och handläggaren också, jag tänkte att det kanske är värt ett försök. Det motiverade mig att försöka.”

Men det klaffa jävligt bra med instruktören, vi hade liknande synpunkter och jag kunde relatera till det han sa, kunde ha egna synonymer till det som stod på pappret, man kan liksom ta det till sig. Behöver nog vara lite äldre, socialt mogen, kunna förstå innebörden av saker och ting.

En av ungdomarna påtalar att der vore bra om man redan som yngre kunde få möjlighet att prova på ART:

Borde få testa ART redan som liten, när man är ung och det inte har gått så långt. Det kanske kan hjälpa redan då.

Alla ungdomar påtalar instruktörens roll och att han som person var mycket viktig. De uppger att de fick en bra kontakt med honom och att de kände att de kunde lite på honom, de fick ett förtroende för honom:

Instruktören var viktig som person, han var som en kompis – pratade som oss, var som en jämgammal, man trodde att man pratade med sin bästa kompis. Första intrycket va viktigt, vi tyckte rätt lika och då fick jag ett stort förtroende för honom.

Mötet med instruktören va viktigt, hade det suttit någon där som inte vet någonting, då hade jag bara vänt på klacken och gått, men det var rätt för mig.

Ungdomarna verkar medvetna om vad de har tränat på och varför det kan vara bra att lära sig ett nytt beteende. De berättar om hur de skulle tänka istället och att det kanske inte alltid är så lätt att lära om:

Det var mycket övningar, skulle träna lite till nästa gång, hamnade i trubbel ändå, tar tid att implementera. Tar tid så att man instinktivt tänker efter, så att nävarna inte kommer flygande direkt, man tänker – är det värt det, det kanske inte var så farligt.

Jag lyssnade på hans råd och gjorde som han sa, fick den hjälp som jag behövde.

Vi gick igenom läxorna, det hade kanske inte alltid gått så bra, vi pratade om vad som hade hänt och hur jag kunde göra istället. Det här att inte trigga igång direkt

Innehållet i ART är som en livsstil som alla borde kunna – att stå för det man gör.

Hans sätt att jobba, det var med verkliga saker, han drog liksom in det vardagliga i livet, jag började tänka efter, och jag gillade han som person.

Alla olika komponenterna – det var hela grejen – kan inte ta bort nåt av det. Men om personen inte är intresserad, vill inte – då funkar det inte...

6.2.1 Sammanfattande analys

Ungdomarnas upplevelse av ART verkar vara positiv. De har alla insett att de kan påverka sina tankar om sitt eget beteende och fått en medvetenhet om hur de själva fungerar. De har kanske inte alltid gjort sina läxor men de verkar ha deltagit aktivt under lektionerna. Alla påtalar att instruktören som person vara viktig, att de fick en bra kontakt och att de kände förtroende för honom.

Enligt Hammerström (2006) är det viktigt att ungdomarna får träna på färdigheterna för att lyckas med att lära in ett nytt beteende. Det verkar det som att ungdomarna i studien har fått gjort. De kan berätta om olika situationer och påtalar att det har varit bra för dem. Deras första känsla av att det var löjligt verkar ha försvunnit när de fått feedback på det som det gjort. De berättar också att de själva har fått tagit egna privata situationer som exempel, vilket stämmer med hur färdighetsträningarna bör gå till (Goldstein et al, 2001).

6.3 Livssituation efter ART

Alla ungdomar säger att livet blivit bättre efter ART. De går i skolan eller har ett arbete. De menar att de kan tygla sitt humör på ett annat sätt än tidigare, de har lärt sig att tänka efter vilka konsekvenser det blir av ett handlande. De säger också att det inte alltid är så lätt, de kan känna att de fortfarande måste ”kämpa med sitt humör” och är medvetna om att de har lätt för ”tända till”:

Alla märkte förändring direkt när jag gick på ART. Han hjälpte till i situationer som hände, fick vägledning att ta mig därifrån, tänka på annat sätt. Det kan jag fortfarande komma ihåg, vad han sa, olika tips, kan använda senare i livet.

Ingen av killarna har någon pågående kontakt med socialtjänsten idag. En av dem berättar att han nyligen varit i bråk i en större stad, han väntar på rättegång men säger att han inte känner sig orolig, ”va inte jag som gjorde fel”:

Hade mer strul med polisen innan, nu är det mindre.

Alla ungdomarna uppger att omgivningen, skola, kompisar och familjen hemma har märkt på dem att det skett en förändring:

Jag blev lugnare, stor skillnad mot innan.

Skolan märkte skillnad till det bättre, även mamma. Familjehemmet märkte inte, vi var inte så bra vänner. Bor nu med mamma igen, funkade bättre, som en riktig familj.

Livet förändrades självklart av ART, en stor skillnad för mig. Men jag pratar inte med mina kompisar om det, men dom som kände mig innan – dom märker det också.

De uppgav också att de fortfarande har ett häftigt humör och att det inte alltid är så lätt att inte bara slå till, men alla ungdomarna påtalar att livet har förändrats genom ART:

Har fortfarande ett hett temperament, men jag klarar att självbehärska mig nu. Men jag har fortfarande svårt att backa om någon går på mig, att vända mig om och bara gå därifrån är svårt.

Bor hemma nu, går 2: a året på gymnasiet, trivs bra. Vill helst jobba och tjäna pengar sen, tar det jobb jag får.

Flera av ungdomarna påtalar att de fått en bättre relation till sin eller sina föräldrar. De har lättare för att prata med varandra och klarar av att lösa en konflikt på ett annat sätt:

Jag använder ART idag, det är skillnad mot innan. Nu kan jag gå hem om vi har tjafsats, men innan, då hade ju morsan och farsan vunnit ju.

ART var vändpunkten i mitt liv, fick en egen lägenhet genom soc. Det var så mycket som stod på spel då, ett riktigt vägskeäl, en egen lägenhet och välja rätt väg, eller allt åt helvete.

6.3.1 Sammanfattande analys

Enligt resultatet på vad ungdomarna uppger så kan vi se att det verkar fungera bra för dem idag. Alla fyra ungdomarna uppger att deras beteende har förändrats och att det fungerar bättre i livet. De uppger att de går i skolan eller arbetar och inte har eller haft någon kontakt med socialtjänsten efter ART insatsen. De är medvetna om att de har ett ”häftigt” humör och de kan fortfarande använda sina lärdomar från ART-träningen. Dessa verkar fortfarande sitta i, det är minst ett år sedan de gick på ART, vilket kan betyda att de ändå har tagit en del till sig.

Det verkar som om ungdomarna har lyckats med att hitta nya strategier för att hantera sin aggressivitet, vilket syftet med ilskekontrollsträning i ART är. Om ungdomarna kan känna

igen sina startsignaler för aggressiva beteenden och kan hitta bättre tillvägagångssätt för att lösa konflikter, då har mycket hänt i deras beteendeförändring. De ska enligt Goldstein och hans medarbetare (2001) kunna lära sig tekniker för självbehärskning och självkontroll och även försöka förstå vad som gör att ilskan framträder. Dessa ungdomar verkar också ha kommit en bit på väg även när det gäller att resonera om moral, och verkar ha uppnått en mogenhet i sitt resonemang, vilket är viktigt för utvecklingen menar Hammerström, (2006).

6.4 Används ART enligt manualen i Katrineholm?

Instruktören

Tidigare var instruktören anställd på ett § 12 hem och fick genom arbetet 2003 möjlighet att utbilda sig i ART. Han har idag en ART Master Trainer utbildning och utbildar även nya ART instruktörer. Instruktören är anställd sedan augusti 2009 på heltid i Katrineholms kommun på socialförvaltningen till skillnad mot tidigare då han endast arbetade på uppdrag genom sitt företag. Då var det max sju ungdomar/år som kunde få ART – träning. Han uppger att ART-träningen genom socialförvaltningen är i en mindre annorlunda version än enligt manualen:

Socialförvaltningen beviljar 10 träffar per ungdom en gång i veckan, alltid enskilda möten. ”Det är ju en ekonomisk fråga för kommunen, en budgetvariant. Jag jobbar även med familjen när det behövs, det är ett stort behov. Just nu är det tre familjer igång, en till på gång. Idag är inte socialtjänsten främmande för det, och familjerna är ofta positiva, dom har stora problem. ART bygger från början på 30 träffar – 10 lektioner ilskek kontroll, 10 lektioner interpersonell färdighetsträning och 10 moraliskt resonerande. Men eftersom jag har 10 träffar allt som allt så jobbar jag med alla delar samtidigt, jag börjar alltid med självkontroll – där ser ungdomen snabbast resultat också. Det brukar ta 4 gånger innan polletten ramlar ner, det märks tydligt om de tar det till sig.

Innehållsmässigt så försöker instruktören få med det som är viktigt för just den ungdomen, utifrån ungdomens behov. Då det inte heller är gruppträffar i Katrineholm utan han träffar ungdomen enskilt varje gång så kan han arbeta lite annorlunda, det är lite lättare att hinna med och få en bättre kontakt:

ART är inte bara en behandlingsmetod, det är ett förhållningssätt och en grund för samtal, det stärker även mig som person vilket smittar av sig. Den är multimodal, vi tränar på tre olika färdigheter: social färdighetsträning, själv/ilskek kontroll och moralträning. ART bygger på läxor i självkontrollarbetet, jag utgår alltid från läxan och vad som hände förra gången. Titta på situationen som hänt – backa tillbaka hela tiden – överinläring. De gör läxan mer eller mindre, annars gör vi den tillsammans, gör sen en skattning på hur de klarat problemet eller situationen.

Instruktören påtalar att alla ungdomar inte tar till sig ART. Vissa kan behöva träna flera gånger. Det har även hänt att ungdomar som haft behov har fått fortsatt efter de 10 gångerna:

Jag kan känna om de inte tar det till sig, det berör dem men inget mer. Jag fortsätter att jobba, de blottar mycket färdighetsbrister vid självkontrollsträningen. När det inte fungerar har de inte fått tillräckligt stora konsekvenser av sitt beteende, det är fortfarande en för stor vinst att fortsätta med sitt gamla beteende

En svårighet med ART idag är att det är så många som håller på med ART som egentligen inte har tillräckliga kunskaper eller har den rätta förmågan att möta ungdomarna. Instruktören ser en risk i att metoden kan komma att urvattnas om metoden används fel:

En nackdel kan vara att ART inte är licensbelagt, många arbetar idag med ART på ett annat sätt, vilket kan ge fel resultat och att människor inte uppfattar det som positivt. Men Goldstein ville inte det, ingen skulle tjäna pengar och alla skulle kunna ta del av det. Idag, efter hans död är det gjort i USA, inte i Sverige eftersom det redan var så utbrett. De har läst lite om ART och gått på någon kortkurs, sedan tror de att de utbildade... Vi jobbar hela tiden med att utveckla ART, utveckling av manualer, skattningstabeller, utvärdering och kvalitetssäkring. Därför jobbar vi även med MI idag, just inledningsvis vid varje träff. Det är viktigt att ungdomarna förstår syftet med att delta och vad de kan vinna på att vara med.

Instruktören påstår att ART passar alla barn och ungdomar. Han säger att det inte är någon speciell målgrupp som passar bättre, "ingen tar skada av ART". Även tjejer kan gå på ART, menar han, men det är inte så vanligt att tjejer får det som insats:

Har bara haft pojkar i insats, tjejerna kommer på undantag, får inte samma uppmärksamhet, bara aggressiva pojkar. Flickor skadar sig själva, tystare, får inte samma hjälp. Även flickor borde få ART. På behandlingshem som ger ART för flickor, jobbar man ofta på annat sätt än med pojkar, alltid enskilt arbete i självkontroll, det har annars använts emot varandra det som kommer fram...

6.4.1 Sammanfattande analys

Instruktören är medveten om att han arbetar med en budgetvariant av ART. Han menar att det ändå finns möjlighet att det får effekter för ungdomarna som är mottagliga. Det är viktigt för dem som de ändå fungerar på, att de får denna möjlighet. Han skulle önska att kommunen satsade lite mer resurser för att utbilda och involvera fler inom kommunen som arbetar med barn och ungdomar, att det fanns en helhet i kommunens arbete. Han menar att det redan på mödravården, förskolan och skolan skulle kunna ha nytta av ART. Även socialförvaltningens personal, borde involveras i detta. Att personalen då kunde ha ett annat bemötande och ett annat förhållningssätt som kunde komma alla tillgodo. Men det är viktigt, påstår han, att personalen då får en riktig utbildning och att tid och resurser avsetts för att det ska bli ett lyckat arbete.

Detta verkar stämma enligt den kartläggning som Kaunitz, & Strandberg (2009) gjort i Sveriges kommuner om hur ART används. Det flesta använder inte ART enligt den ursprungliga manualen, vilket kan vara ett problem då metoden riskerar att urvattnas menar även de. De påstår också att det är mycket svårt att därför veta vad som påverkar vad då det inte alltid framgår i forskningen som finns att tillgå idag. De menar att ART inte kan kalla sig för en evidensbaserad metod då det ännu inte finns forskning som är gjord av oberoende forskare och menar att det behöver undersökas mer grundligt.

ART är en multimodal metod vilket innebär att den kopplar samman tre olika metoder som kompletterar varandra och inriktar sig på människans olika responskanaler; "vad vi säger, gör, tänker och känner" (Goldstein, Glick & Gibbs, 2001:10). Om detta inte efterlevs och istället görs om så är risken stor för att effekterna inte blir så som det var tänkt från början. Författarna har också påtalat vikten av att arbeta med alla komponenterna för att uppnå bästa resultat (Goldstein et al, 2001).

6.5 Handläggarens tankar om ART

Personalen på socialförvaltningen har innan inte fått någon närmare presentation om ART och hur man arbetar med ART-träningen. Det är personalen själva som blivit nyfikna och ansett att det kan vara en bra metod att prova för aggressiva ungdomar:

Den informationen jag fick om ART var genom instruktören som han gav till ungdomen och hans familj när de eventuellt skulle börja med ART

Handläggarens uppfattning är att de flesta ungdomarna är nöjda med insatsen och tycker att det varit bra. Handläggarnas känsla är att det oftast verkar vara en bra insats för dessa pojkar, speciellt för dem som ”verkligen vill sluta slåss”:

Behövs vara uppbackat hemifrån, då är det större chans att lyckas

Hon kan dock se att alla inte kan ta det till sig, och att det är svårt att veta om det innebär att ungdomen verkligen ändrar sitt beteende i olika situationer. Handläggaren tror ändå att ungdomens situation skulle vara värre om de inte haft ART behandling:

Jag har alltid uppföljningsmöte när ART är slut, vid behov kan jag bevilja fler träffar, och det händer ibland

6.5.1 Sammanfattande analys

Hon menar även att de flesta inte kommer tillbaka till socialtjänsten. En av killarna som inte deltagit i intervjun har även haft familje-ART, både killen och familjen var nöjda efter avslut enligt handläggaren, men det har dock inte lett till förändring. Pojken är fortfarande ett ärende på socialtjänsten, han är för tillfället omhändertagen enligt LVU. ART som insats var inte tillräckligt för den pojken. Det är svårt att veta när ART är rätt insats, anser handläggaren. Ungdomen som beviljas denna insats verkar behöva komma till en egen slutsats, att han verkligen vill sluta slåss. Det är även viktigt med uppbackning hemifrån, men ändå ingen garanti för en lyckad insats. Det är alltid flera komponenter som samverkar, menar handläggaren.

7. Slutdiskussion

Det pågår ständiga diskussioner om hur man ska arbeta med olika metoder och med förebyggande arbete som rör dessa ungdomar. Det är en svårighet att veta vad som är lyckade behandlingsinsatser. Institutionsvården har fått mycket kritik för att vara kostsam och inte ge den effekt som önskas (Andreassen, 2003). I dagens samhälle då det ska sparas pengar i kommunerna så är det inte konstigt att förstå att det är intressant med lösningar på hemmaplan och vi har även sett att en utveckling skett av öppna behandlingsinsatser i kommunerna med så kallade hemmaplanslösningar. Det är ett efterfrågat område inom kommunerna att hitta effektiva behandlingslösningar (Andershed & Andershed, 2005).

Det är ett viktigt område att hitta bra behandlingsformer för dessa ungdomar som uppvisar ett normbrytande beteende. Barn som på något vis visar dessa tecken, vilket kan vara att de är aggressiva mot andra barn eller djur redan i tidig ålder, eller uppvisar mindre allvarliga regelbrott så som skolk och snatteri, löper annars en stor risk att bli långvarigt och allvarligt kriminellt belastade. De riskerar då att kosta samhället mer både i dyra institutionsplaceringar och i mänskligt lidande, än vad det gör att satsa på ett preventionsarbete som fungerar

(Andershed & Andershed, 2005). Det är också vanligare att det är pojkar som uppvisar dessa problem, men vi får inte heller glömma i vårt arbete att även flickor kan lida av olika beteendeproblem som de uppvisar genom ett destruktivt självskadebeteende (Hammerström, 2006).

Ett normbrytande beteende kan enligt behaviorismen bero på att ett beteende har uppmärksamats och fått respons. Beroende på omgivningen och den miljö som personen vistas i samt den egna personligheten så utvecklar människor olika beteenden (Jerlang, 2008). Enligt Bandura så lär människor av varandra genom observation och imitation. Han menade att imitera är ett betydelsefullt inlärningsätt och det påverkar barnets anpassning till omgivningen, och barnet kan på detta vis tillägna sig många färdigheter. En man som slår sin fru och sina barn kan ha en stark påverkan på omgivningen (von Tetzchner, 2005). Ett aggressivt beteende kan till exempel ha förvärvats genom att det blivit positivt förstärkt i en situation där det använts. En pappa som upplever att sonen är en riktig kille som slår tillbaka i ett slagsmål, förstärker indirekt ett aggressivt beteende (Jerlang, 2008). Det är viktigt att ta på allvar att det påverkar oss mycket hur vi växer upp och hur miljön ser ut runt omkring oss. Det är i vårt arbete viktigt att vi har förmågan att se en helhet och ha ett barns perspektiv som glasögon (Eriksson, Källström Cater et al, 2008).

Socialstyrelsen skriver att ART- metoden saknar varumärkesskydd i Sverige, detta innebär att ingen bär ansvar för hur och var metoden används och det kan utgöra en markant skillnad på hur utbildningarna utformas. Vem som helst kan alltså använda sig utav ART- metoden, även de som inte har genomgått ART- utbildning, då den inte är licensbelagd (Kaunitz & Strandberg, 2009). Detta påpekar även instruktören som ser att det kan vara en risk i att metoden kommer att urvattnas och i värsta fall försämrats. Han menar att det hade varit bättre om den blivit licensbelagd även i Sverige för att kunna skydda programmet. Ett typiskt ART-program pågår ofta i 10 veckor, det kan dock variera och resultatet blir oftast bättre av ett längre program. Det finns även en kursplan för ett 10-veckors långt ART-program. Träffarna enligt manualen sker på gruppnivå och innebär att ungdomarna går på ART-träning tre gånger i veckan, en vardera i varje färdighetsträning. En lektion pågår ofta i 45-50 minuter men moralträningen kan ofta vara längre, upp till en och en halv timme enligt Goldstein och hans medarbetare (2001).

Sammanfattningsvis vill jag påtala att resultaten i min studie visar ett positivt resultat för ungdomarna som haft ART som insats i Katrineholm. Alla uppger att de är nöjda och att det fungerar bättre för dem i livet idag. Att de är nöjda tyder på att de har blivit väl bemötta och sedda som personer, de uppger själva att de känt ett stort förtroende för instruktören, att han varit betydelsefull. Resultatet av detta kan vara att insatsen också har lett till en förbättrad relation till socialtjänsten, de var också positivt inställda att delta i denna studie. Det har även framkommit att instruktören ibland har gett fler lektioner till vissa, som har större behov och behöver få mer tid på sig, vilket tyder på att det är ett för kort ART-program i Katrineholm, det behövs mer. Det är svårt att påvisa om det är ART-träningen som gett effekt eller om det är någon av de andra insatserna som ungdomarna haft, som till exempel kontaktperson, eller om det skulle kunna vara så att det hade gått bra för dem även utan ART som insats.

Ungdomarna är medvetna om att de fortfarande måste arbeta med sitt humör och verkar ha fått en vetskap om att det fungerar och att de kan ändra sitt beteende. Att det är svårtolkat är ett vanligt problem när det gäller utvärdering av ART-metoden, vilket Kaunitz & Sandberg (2009) har visat i sin studie när de kartlagt hur ART-metoden används. De menar att det är viktigt att följa manualen om det överhuvudtaget ska kallas för en ART-metod, utan att för

den skall helt förkasta effekterna av ART. Det har även klart framkommit i min studie att man på socialtjänsten i Katrineholm inte följer manualen i sitt arbete med ART, vilket även detta klart försvårar utvärderingen av effekterna. Flera av ungdomarna i studien har haft allvarliga normbrytande beteende innan ART-insatsen, problemen är ofta mycket komplexa. Det är viktigt att resurser läggs på att hitta bra evidensbaserade metoder för att lyckas i arbetet med dessa ungdomar. Detta påvisas även av Andershed & Andershed (2005).

I slutsats till detta resultat skulle jag kunna tänka mig att utfallet för ungdomarna som kommer till socialtjänsten i Katrineholm och får ART som insats möjligtvis skulle kunna bli ännu bättre om socialnämnden valde att satsa på en utbyggnad av ART metoden, så att den kunde arbetas utefter manualen. Om det gjordes tydligt i hela organisationen med utbildning av personalen av vad ART är för något, samt att eventuellt utbilda någon mer som kan arbeta som instruktör. Detta tillsammans med att ge personalen tid för att implementera ett förhållningssätt som bygger på ART: s grunder kunde eventuellt betyda att färre ungdomar råkar illa ut i vårt samhälle. Att även försöka få med Barn och Utbildningsförvaltningen i arbetet skulle vara mycket spännande att följa.

En annan fundering som också kommit upp under arbetets gång är att instruktören pratade om tjejer och ART, och att väldigt få flickor får ART-träning genom socialtjänsten. Även Hammerström (2006) menar att det passar flickor lika bra som pojkar, och att det används på flera SiS-hem även för flickor. Min egen tanke innan jag började läsa in mig på ART var att det mest riktade sig till aggressiva ungdomar oavsett kön. Att det sedan är mest pojkar som beviljas denna insats var inget jag reflekterade över i utvärderingens början. Jag har sökt efter forskning som tidigare har gjorts på ART och flickor och endast funnit en rapport från USA som jämfört utfallet mellan kvinnor och män. Det är förhållandevis mycket få flickor som har ingått i studierna som jag har hittat. Det vore därför intressant att få mer vetenskap om detta, om det finns skillnader på effekter av ART-träning mellan flickor och pojkar.

Referenser:

- Andershed, Henrik & Anna-Karin (2005). *Normbrytande beteende i barndomen – Vad säger forskningen?* Stockholm, Förlagshuset Gothia
- Andreassen, Tore (2003). *Institutionsbehandling av ungdomar, vad säger forskningen?* Stockholm, Förlagshuset Gothia
- Eriksson, Maria, Källström Cater, Åsa, Dahlkild-Öhman, Gunilla & Näsman, Elisabet (2008). *Barns röster om våld Glerups Malmö, Utbildning AB*
- Goldstein, Arnold P, Glick, Barry & Gibbs, John C (2001). *ART – En multimodal metod för att ge aggressiva barn och ungdomar sociala alternativ.* 2 uppl. Barnhemmet Oasen AB, Aneby
- Hammerström, Helena (2006). *Från aggressivitet till harmoni En introduktion till ART.* Stockholm Förlagshuset Gothia,
- Holmqvist, Rolf, Hill, Teci & Lang, Annika (2007). Effects of Aggression Replacement Training in Young Offender Institutions *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, (Volume 53, Number 1, February 2009, pp 74-92)
- Gundersen, Knut & Svartdal, Frode (2006) Aggression Replacement Training in Norway: Outcome evaluation of 11 Norwegian student projects *Scandinavian Journal of Educational Research* (Vol.50, No, 1, February 2006, pp. 63-81)
- Jerkedal, Åke (2001). Upplaga 2:1, *Utvärdering steg för steg, om projekt- och programbedömning* Stockholm Norstedts Juridik AB
- Jerlang, Espen (red.) (2008). *Utvecklingspsykologiska teorier: en introduktion.* 5. uppl. Stockholm; Liber
- Kaunitz, Catrine & Strandberg, Anna (2009). *ART i Sverige – evidensbaserad socialtjänst i praktiken?* Forsningssupplementet, Socionomen nr. 6/2009
- Kvale, Steinar (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun,* Studentlitteratur
- Meeuwisse, Anna, Sunesson, Sune & Swärd, Hans (red) (2006). *Socialt arbete, en grundbok.* Stockholm, Natur och kultur

Nugent, William R, Bruley, Charlene & Allen, Patricia (1999). The effects of Aggression Replacement Training on Male and Female Antisocial Behavior in a Runaway shelter
Research on Social Work Practice, (Volume 9, No 4, 466-482)

Payne, Malcolm (2003). *Modern teoribildning i socialt arbete*.
Stockholm; Natur och kultur

Silverman, David (2005). *Doing Qualitative Research*. Printed in Great Britain by the
Cromwell Press Ltd, Trowbridge Wiltshire

Von Tetzchner, Stephen (2005), *Utvecklingspsykologi, barn och ungdomsåren*
Studentlitteratur

Nätet:

IMS-Nytt 2:2009 s 10, Artikelnr: 2009-126-247, *Effekterna av ART är osäkra* Hämtat från
nätet 2009-12-28 kl: 09.15 på adressen :
<http://www.socialstyrelsen.se/evidensbaseradpraktik/ims-nytt22009/Sidor/default.aspx>

Katrineholms kommun hämtat på nätet 2009-12-07
www.katrineholm.se

Kriminalvården (2009) *ART* Hämtat 2009-12-01 kl: 9.24 från
www.kriminalvarden.se/sv/Fängelse/Arbete-klientutbildning-ochbehandling/A...

Rättsnätet (2009) *Socialtjänstlagen, LVU*, Hämtat 2009-12-19 kl: 15.43 från
<http://www2.notisum.com/Pub/Doc.aspx?url=/rnp/sls/lag/20010453.htm>
www.notisum.se

Socialstyrelsen (2009) *Aggression Replacement Training (ART)* Hämtat 2009-11-25 kl: 13.22
från www.socialstyrelsen.se/evidensbaseradpraktik/insatser/barnochfamilj/art

Socialstyrelsen (2009) *Projekt ART* Hämtat 2009-11-25 kl: 13.30 från
www.socialstyrelsen.se/aktuellt/projektart

Bilaga 1

Frågemanual, ungdomar, Upplevelse av ART

- Hur kom det sig att du började på ART?
- Var du motiverad att börja eller kände du dig tvingad?
- Hur var ditt första intryck av ART?
- Hur ser du på innehållet i ART?
- Fick du den hjälp du behövde?
- Hur såg denna hjälp ut?
- Hu upplevde/upplever du relationen till instruktören?
- Hur upplevde/upplever du instruktörens sätt att arbeta?
- Hur upplevde/upplever du gruppbehandlingsträffarna? (om ni hade grupper)
- Kan du beskriva komponenterna och vad de betytt för dig?
- Vad betydde de andra deltagarna i gruppbehandlingen för dig, om du jobbat i grupp?
- Hur upplevde du miljön på träffarna? Var träffades ni och hur ofta? Integritet, trygghet etc.
- Har du några förslag till förbättringar/förändringar?
- Vad har varit bra respektive mindre bra med ART?
- Märke din familj eller andra nära att du förändrades?
- Vad gör du idag?
- Har du någon kontakt med socialtjänsten idag?
- Har du något du vill tillägga?

Bilaga 2

Intervjuguide, frågor till ART-instruktören

- Hur kommer det sig att du jobbar med ART, hur började du och när gick du utbildningen till ART-instruktör?
- Märker du någon skillnad på att arbeta med ART och ditt tidigare sätt att arbeta med ungdomar?
- Vad är det innehållsmässigt man vill uppnå med ART?
- Vilka är de förväntade huvudresultaten i ART?
- Hur är ART strukturerat i Katrineholms kommun?
- Hur ser det ut innehållsmässigt, hur lägger du upp arbetet med ungdomarna?
- Hur fungerar själva genomförande processen?
- Vilka förutsättningar i ART skall vara uppfyllda för att det skall få effekt på ungdomarna?
- Till vilken målgrupp vänder sig ART, vilka är ”rätt ungdomar” anser du, vilka är ART till för?
- Kan du ge exempel på varför vissa ungdomar verkar ta till sig ART, medan andra inte gör det?
- Händer det att du får ”fel” ungdomar, vad gör du då?
- Är det verkligen så att ungdomarna bråkar mer sällan eller uppvisar lägre nivåer av andra störande beteenden? (har handledaren någon form av anteckningar där det står om detta, och hur står de i jämförelse med det som kommer fram i intervju?)
- Kan du säga något som är negativt med ART, kan det utvecklas ytterligare för att bli ännu bättre?
- Finns det några ungdomar som inte alls passar för ART, vilka i så fall?
- Är det lika bra för tjejer, och varför kommer inte de till dig, tror du?
- Vilken kontakt har du med handläggarna som har beslutat om insatsen, återkoppling?
- Har du någon form av kontakt med ungdomarna efter avslut, uppföljning?
- Är det något du vill tillägga?

Bilaga 3

Intervjuguide, Handläggare 091216

- Kan du berätta om ditt arbete
- Vilket uppdrag har du?
- Vilka ungdomar bedöms ha behov av ART?
- Hur många har du beviljat ”insats ART”?
- Vad vet du om ART?
- Har ni samarbete med instruktören under pågående ”träning”?
- Har du uppföljning i dina ART-ärenden?
- Vilken inställning har ungdomarna tycker du?
- Hur kommer det sig att inga tjejer har fått ART som insats?

Kan du märka att det passar för vissa?

De som inte har varit med under uppföljningen, vet du något om dem? Har det gått bra för dem? Har ni fortfarande kontakt?

Bilaga 4

Hej!

Vi är tre studenter som heter Ronnie Hedqvist, Laura Oktay och Monica Stenegard. Vi går sista terminen på socionomprogrammet vid Örebro Universitetet. Vi skall skriva en C-uppsats som ett examensarbete på uppdrag från socialtjänsten i Katrineholms kommun. Socialtjänsten önskar få en utvärdering på ART som insats. Därför önskar vi få kontakt med Dig och göra en intervju, syftet är att få svar på om ART har gett den effekt som du och socialtjänsten har önskat.

Vi kommer att höra av oss för att boka in en tid för en intervju när det passar Dig. Vi beräknar att intervjun tar cirka en timme. Det är mycket värdefullt att få Dina åsikter om Din upplevelse av ART och hur/om det har påverkat Dig. Intervjun kommer att spelas in på band och är beräknad att ta cirka en timme. Om vi eventuellt behöver komplettera med vidare frågor önskar vi att få återkomma till dig. Om du vill kan vi ordna så att du får läsa igenom intervjun efter att den är utskriven. I uppsatsen kommer vi att använda både citat och referat från intervjun.

Du kommer att vara helt anonym, Dina uppgifter kommer inte att kunna spåras i C- uppsatsen och det är bara en av oss som kommer att intervjua Dig. Du kan när som helst avbryta Din medverkan till C- uppsatsen. Du kommer också få möjligheten att kunna läsa C- uppsatsen innan den är färdigställd för godkännande av Dig.

Under arbetets gång kommer uppgifterna att förvaras hos oss och kommer bara att användas av oss som information till vår uppsats. Efter utskrift kommer inspelningen att raderas. Alla uppgifter kommer att behandlas konfidentiellt.

Om Du är under 15 år måste Din förälder/vårdnadshavare godkänna att Du medverkar i C- uppsatsen.

Tack för att du möjliggör denna studie!

Vid frågor är du välkommen att ringa någon av oss. Våra telefonnummer är:

Laura: 076-322 72 04

Monica: 070-33 22 44 0

Ronnie: 076-422 88 22

Ansvarig handledare för uppsatsen är Veikko Peltö-Piri , Örebro universitet.

Härmed samtycker jag till ovanstående villkor.

Ort och datum:.....

Underskrift:.....

Härmed samtycker jag till ovanstående villkor.

Ort och datum:.....

Underskrift förälder/vårdnadshavare:.....